

www.krasp.org.pl

Konferencja
Rektorów
Akademyckich
Szkół
Polskich

Przewodniczący:

prof. dr hab. inż. Jan Szmidt
Rektor
Politechniki Warszawskiej
president@krasp.org.pl

Biuro KRASP:

Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa
tel.: 22 55 20 352
fax: 22 55 21 567
biuro@krasp.org.pl

Warszawa, 16 lutego 2017 r.

KRASP/24/2017

Szanowny Pan
Jarosław Gowin
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
ul. Wspólna 1/3
00-529 Warszawa

Szanowny Panie Premierze,
Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z nr DP.ZLS.1201.3.2017.2 z 16 stycznia 2017 r.
w załączeniu przesyłam uwagi Komisji ds. Współpracy Międzynarodowej
Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich dotyczące projektu ustawy o
Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.

Z wyrazami szacunku,

Prof. dr hab. inż. Jan Szmidt
Przewodniczący KRASP

Stanowisko
Komisji ds. Współpracy Międzynarodowej
Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich
dotyczące projektu ustawy o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej
(projekt ustawy z dn. 13 stycznia 2017 r.)

Środowisko akademickie w Polsce od lat postuluje potrzebę utworzenia instytucji (wzorem innych krajów zachodnich), która zajmowałaby się kwestią umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego. Dlatego też poddaliśmy projekt Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA) wnikliwej analizie, dokonanej, z jednej strony przez pracowników uczelni (zajmujących się od lat współpracą międzynarodową), z drugiej, przez ekspertów z zewnątrz. Nadesłane opinie i analizy zebrała i usystematyzowała Komisja ds. Współpracy Międzynarodowej KRASP. Przedstawione uwagi stanowią sumę najczęściej powtarzanych przez ekspertów ocen i zastrzeżeń dotyczących projektowanej ustawy.

Cele i zadania Agencji

W art. 2 projektu ustawy zdefiniowano zadania Agencji. Ogólnie są one słuszne, ale jednocześnie bardzo trudno jest zorientować się, co tak naprawdę jest celem działania Agencji. Jej zadania powinny znaleźć odzwierciedlenie w regulacjach odnoszących się do stypendiów i umiędzynarodowienia. Pozostałe punkty to kwestie stricte administracyjne i powinny być realizowane przez właściwe komórki MNiSW, a nie Agencję, która – zgodnie ze swoją koncepcją - ma służyć innym celom.

W art. 2 znajduje się sformułowanie, że ministrowie mogą zlecać Agencji wykonywanie zadań w zakresie szkolnictwa wyższego i nauki, w szczególności realizowanych w ramach programów Unii Europejskiej. Uzasadnia się, umożliwi to też przeniesienie do Agencji programów związanych z mobilnością naukowców. Agencja może więc realizować działanie Marii Skłodowskiej-Curie (Marie Skłodowska-Curie Actions - MSCA - w ramach programu Horyzont 2020), którego celem jest tworzenie optymalnych warunków do rozwoju i korzystania z kapitału intelektualnego Europy poprzez między innymi wspieranie międzynarodowej i międzysektorowej mobilności naukowców.

W projektowanej ustawie do zadań Agencji należy inicjowanie i realizowanie programów stypendialnych dla studentów, doktorantów, pracowników naukowych oraz nauczycieli akademickich. Tymczasem w przypadku pracowników naukowych i akademickich raczej powinniśmy mówić o grantach niż stypendiach.

Stypendium będzie przyznawane tym osobom, których związek z przyjmowaną uczelnią lub jednostką naukową nie będzie miał cech zatrudnienia. Jeśli nie mają to być formy zatrudnienia, Agencja nie będzie mogła zajmować się grantami MSCA, w których istnieje obowiązek zatrudnienia naukowców na czas określony.

Chcielibyśmy zwrócić uwagę, że na etapie uruchamiania i pierwszych lat funkcjonowania Agencji istotne jest zbudowanie portfela instrumentów krajowych w połączeniu z efektywną koordynacją współpracy instytucji w ramach ekosystemu wsparcia mobilności - od 2021 będzie 9PR i trudno powiedzieć, jaką będzie miał nazwę, czy MSCA tam jeszcze będą, czy nie powstanie inny program.

Programy ogłaszane przez Agencję będą się dzieliły na dwie podstawowe grupy: programy mobilnościowe i programy wsparcia dla uczelni. W ramach programów mobilnościowych będą tworzone programy dla różnych grup adresatów (przede wszystkim tych wymienionych w art. 4), ukierunkowane na polskiego lub zagranicznego odbiorcę. Nie ma odpowiedzi na pytanie: z kim będą podpisywane umowy, z osobą która otrzyma grant, czy z instytucją ją przyjmującą?

Bez odpowiedzi pozostaje też pytanie: co z instytucjami z bardzo szeroko zdefiniowanego sektora nieakademickiego (firmy, muzea, szpitale, spin-off, etc.), jeśli naukowcy będą tam mieli możliwość realizowania badań, szczególnie aplikacyjnych i innowacyjnych?

W ramy umiędzynarodowienia wpisują się także działania nakierowane na pozyskiwanie wiedzy i doświadczeń oraz ich wymianę między instytucjami nauki (uczelniami, jednostkami naukowymi) oraz środowiskiem naukowców, ukierunkowane na osiągnięcie korzyści przez polskie społeczeństwo. Umiędzynarodowienie dotyczy także współpracy pomiędzy sektorem akademickim i nieakademickim - wiele zachodnich firm ma laboratoria, z którymi polscy naukowcy powinni współpracować.

Warto rozważyć również – wzorem Erasmusa – finansowanie praktyk zagranicznych dla studentów w wybranych firmach z wybranych gałęzi gospodarki i vice versa – studentów zagranicznych w wybranych przedsiębiorstwach w Polsce.

W projekcie nie docenia się wystarczająco partnerów, czyli same uczelnie, a także polską dyplomację, samorządy czy organizacje pozarządowe. Umiędzynarodowienie powinno przybrać postać projektu także ekonomicznego (gospodarczego-rozwojowego), a nie wyłącznie naukowego.

NAWA powinna dysponować stabilnym, średniookresowym budżetem - bez tego nie będzie możliwości strategicznego spojrzenia na cele i zadania Agencji. Dlatego do listy zadań proponujemy dodanie możliwości wyszukiwania źródeł finansowania na rzecz rozwoju współpracy międzynarodowej. W projekcie zapisano, że przychodami Agencji są: dotacje celowe z budżetu państwa przeznaczone na realizację zadań, w tym na współfinansowanie programów i projektów finansowanych z udziałem środków europejskich. Należałoby dodać (lub zmienić) „środków międzynarodowych” albo „środków europejskich i środków otrzymanych od innych państw”. Takie zawężenie może być przeszkodą w nawiązywaniu współpracy bilateralnej.

Wątpliwości budzi również przepis w art. 2 „uwierzytelnienie dokumentów poświadczających wykształcenie przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą”. Czy ten zapis nie koliduje z potwierdzeniem prawa wykonywania zawodu przez izbę lekarską?

W ustawie nie określono wyraźnie, w jakim zakresie Agencja będzie się zajmowała zagadnieniami potwierdzania kwalifikacji i nostryfikacji dyplomów uzyskanych za granicą. Uważamy, że uprawnienie to powinno zostać na wydziałach np. w przypadku kierunku farmacja. Agencja otrzyma umocowanie do uwierzytelniania dokumentów wydawanych przez uczelnie, ale co z dokumentami dotyczącymi nadawanych stopni naukowych wydawanymi przez instytuty PAN i instytuty badawcze?

Dyrektor i Rada

Dużo uwag budzi sposób powoływania, a także wymogi stawione Dyrektorowi oraz Radzie projektowanej instytucji. W naszej opinii należy zaostriżyć (uzupełnić) wymogi dotyczące stanowiska Dyrektora o wykształcenie wyższe (tytuł zawodowy magistra), łącznie z wymogiem znajomości języka angielskiego potwierdzonej certyfikatem oraz obowiązkowej znajomości dodatkowego języka obcego w stopniu komunikatywnym. W Radzie, obok przedstawicieli różnych ministerstw (Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Kultury i Dziedzictwa

Narodowego, Zdrowia, Rozwoju) powinni się znaleźć przedstawiciele różnych typów uczelni, delegowani przez reprezentatywne organizacje działające w systemie szkolnictwa wyższego, takie jak KRASP.

Członkowie Rady również powinni być objęci obowiązkiem udokumentowania wyższego wykształcenia oraz znajomości jednego języka obcego. Wątpliwości budzi, zapisany w art. 12 sposób powoływania członków Rady. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego jako minister właściwy ds. nauki wnioskuje sam do siebie (tj. do ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego) o powołanie przedstawiciela w Radzie (a następnie przedstawiciela takiego powołuje).

W składzie Rady brakuje ponadto przedstawicieli PAN, instytutów badawczych, sektora nieakademickiego – Agencja powinna działać dla środowiska i być przez środowisko „programowana”.

Zwracamy również uwagę na potrzebę uzupełnienia przepisów dotyczących odwołania Dyrektora Agencji lub członka Rady o katalog przesłanek takiego odwołania (np. w razie rezygnacji, utraty zdolności do pełnienia obowiązków na skutek długotrwałej choroby, trwającej co najmniej miesięcy; działania niezgodnego z prawem lub zasadami rzetelności i gospodarności, niezatwierdzenia dokumentów dotyczących poprzedniego roku obrotowego lub ich nieprzedstawienia w terminie określonym w ustawie).

Budżet i finanse

Jeżeli budżet Agencji będzie wynosił kilkadziesiąt milionów złotych, to powinna ona prowadzić jedynie kilka programów o specyficznym charakterze. Zdecydowanie nie powinna powielać instrumentów dostępnych w programie Erasmus (w różnych jego odmianach). Dlatego też powinna skupiać się jedynie na promowaniu wyjazdów i przyjazdów osób wybitnych w swoich kategoriach naukowych i wiekowych. Oferta powinna być zatem kierowana do ograniczonej liczby beneficjentów, ale o dużym potencjale rozwojowym.

W związku z art. 22 projektu ustawy nasuwa się refleksja, że nie rozwiązuje się wszystkich problemów wynikających w kontekście stosowania art. 43 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (ujednoczenie używanej terminologii oraz określenie kryteriów, które decydują o możliwości podjęcia studiów na zasadach obowiązujących obywateli polskich, jak również w zakresie prawa dostępu do stypendiów naukowych, socjalnych, dla osób niepełnosprawnych i zapomóg).

Już teraz należy się zastanowić nad konstrukcją prawno-podatkową stypendiów.

Bardzo ważne jest, aby unikać wspierania „drenażu mózgow” z pieniędzy publicznych. Jasne jest, że nigdy tego ryzyka nie uda się w pełni wyeliminować, ale można prowadzić działania zmniejszające to niebezpieczeństwo. Należy zatem dzielić ofertę stypendialną na dwie części. Pierwsza w nich powinna służyć uzyskaniu dodatkowej wiedzy i umiejętności za granicą, druga natomiast ich wykorzystaniu po powrocie. Należy nawet założyć, że ta druga część będzie większa niż pierwsza. Musi być ona stymulantem powrotu do kraju. Jednocześnie osoby przyjeżdżające do Polski (cudzoziemcy) powinny mieć pod pewnym warunkami prawo do pozostania oraz podjęcia zatrudnienia.

Podsumowanie

Zebrane opinie nie pozostawiają wątpliwości. Projekt NAWA, zaproponowany w obecnej formie nie spełnia oczekiwań środowiska i nie rozwiąże pokładanych w niej nadziei.

Przedstawiony projekt ustawy jest zachowawczy i powieli wiele błędów, które w praktyce osłabiają potencjał Agencji. Przedstawione propozycje to w dużej mierze powielenie obecnego Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, z dodatkiem organizacji mobilności na zasadach zarządzania administracyjnego.

Z przepisów projektu ustawy można wnioskować, że NAWA będzie instytucją, która skupi w jednym miejscu działania dotychczas wykonywane przez inne jednostki, a w przyszłości może doprowadzić do „rozkładu” dobrze funkcjonujących podmiotów, a zwłaszcza Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, która realizuje unijny program "Erasmus+" w zakresie szkolnictwa wyższego.

Zasadniczym zastrzeżeniem jest brak skierowania dodatkowych środków budżetowych, które w widoczny sposób wsparłyby proces umiędzynarodowienia. Brak jest przepisów dotyczących zmian w ustawie o zasadach finansowania nauki. Zmiany takie będą konieczne, o ile - zgodnie z planowanym zakresem działania Agencji - przejmie ona niektóre programy wprowadzone na mocy tej ustawy, np. stypendia dla wybitnych młodych naukowców.